

*Хмелюк Богдана
(м. Луцьк)*

ЖИВОПИСНИЙ ПОРТРЕТ ПИСЬМЕННИКА

Охарактеризовано живописний портрет О. Гончара як вид синтезу мистецтв, з'ясовано риси художньої виразності.

Ключові слова: портрет, образ письменника, художниця, індивідуальність, синтезування.

Хмелюк Б. Живописный портрет писателя. Охарактеризован живописный портрет О. Гончара как вид синтеза искусств, выяснены черты художественной выразительности.

Ключевые слова: портрет, образ писателя, художница, индивидуальность, синтезирование.

Hmelyuk B. O. Pictorial Portrait of the Writer. Honchar's pictorial portrait is described as a kind of the art synthesis, defined traits of artistic expression.

Key words: portrait, writer's image, painter, individuality, synthesizing.

Мотивація написання портретів художниками буває різною. Чи це особиста симпатія до людини, чи це звичайне чергове замовлення, але завжди портрет вимагає максимального наближення до зовнішніх рис та відображення внутрішньої вдачі людини. Особливе значення в творчості має образ митця – музиканта, поета, художника. На практиці письменники створюють образи композиторів, художників; майстри пензля пишуть портрети відомих особистостей, підносячи творчість до вершин художнього осмислення і вселюдського значення. Синтезування засобів окремих мистецтв є явищем цікавим, «але й досі недостатньо висвітленим» [3, 214]. Наукові праці Д. Наливайка, Н. Науменко, Д. Степовика, М. Хороб, М. Новосад, О. Москаленко створюють передумови для дальших досліджень образно-мистецького мислення, художньої картини світу, творчої манери митців, особливостей взаємопроникнення і взаємоперетікання художніх систем та практик.

Нашу увагу привернув живописний портрет письменника радянського часу О. Гончара в картинній галереї Красноградського музею, що на Харківщині. Портрет створений київською художницею В. Виридовою-Готьє (1981), найбільш відомою в портретному жанрі. У її доробку портрети відомих особистостей (М. Рильський, С. Олійник,

П. Майборода, Є. Мірошніченко, М. Примаченко), а також образи спортсменок, матерів, створених з уяви чи з природи. Це портрети повновартісної художньої форми. Характерною рисою творчості В. Виридової-Готьє стає переплетення різних видів мистецтв. Писати портрети з творчих натур – це наблизитися до їхнього світогляду, це говорити мовою їхніх почуттів, емоцій. Живописна мова портретів В. Виридової-Готьє проста, лаконічна і водночас надзвичайно виразна. Портрети митців для художниці – це ніби узагальнення духовно-творчої потенції творчих натур, здатних на активне вивільнення й розгортання все нових і нових образно-сміслових нюансів духовної практики. Доречним із цього приводу є погляд ученого-мистецтвознавця О. Хмельовського про рівень «особистих спроможностей створювати щось нове чи образотворити все довкола і власну суть засобами мовлення, діяльності і предметним формотворенням» [6, 30]. Завдяки набутому інтелекту на основі природних здібностей, дотриманню чистоти помислів і професіоналізму дій митців, ми можемо розглядати і творчість письменника О. Гончара, і картини художниці В. Виридової-Готьє. Ці представники ХХ ст. працювали з натхненням, заявляючи, що синтез найрізноманітніших мистецтв – найвеличніше з досягнень, що було коли-небудь.

Портрет О. Гончара – це твір соціалістичного реалізму, але із засвоюванням художнього рівня попередників. Зовнішня і внутрішня виразність образу письменника зафіксована відтворенням конкретних тенденцій епохи. Зіставленням особистого і громадського в характері, виразністю аксесуарів і художнього оточення художниця вводить глядачів в атмосферу духовної напруги, дійовості. Вона прагне злити людський і творчий образи свого сучасника в один, показати його вагоме і суспільне значення. Портрет також фіксує емоційну структуру особистості в її напруженні та динаміці. Художниця не ідеалізує портретне зображення, лише відстоює справжній гуманізм і право людини на гідне їй життя. Постаць письменника велично вирізняється на передньому плані, замріяний, упевнений погляд спрямований у далечінь. Письменник змальований на повний зріст. Він стоїть над Київськими кручами, про що свідчить задній план із ландшафтами Дніпра, моста Патона, висотних будівель. Фігура письменника та фон взаємодоповнюють один одного. Як стверджує М. Алпатов, «фон у картині має відповідати основним рисам фігурної композиції, слугувати її акомпанементом» [1, 102].

Задля більшої виразності художниця використовує перший план, майже не залишаючи жодного сантиметра картинного простору між глядачем і зображенням. Масивність форми – один із засобів монументалізації картин радянського періоду.

В. Виридова-Готьє створила складний образ визначного письменника у співзвучності з ознаками «великого гуманістичного таланту, якому належало розкриватись, набирати нові висоти пізнання і творення, відважуватись на великі художні відкриття» [2, 10]. Естетична досконалість портрета розкрилась у живописній манері художниці, культурі мазка, вишуканій фактурі покладених на полотні фарб. Художниці вдалося вловити і відтворити мазками усмішку О. Гончара, про яку писав І. Драч:

*Та усмішка хіба Дніпром рождена,
Слухняна павітру і непокірна вітру [2, 22].*

Життєтворчість митців, зближуючись між собою, збагачується, вибудовує власний художній світ, суть якого залишається неповторним і цілісним. Індивіди витворюють культуру. Мистецтво, виходячи за межі суб'єкта, стає частиною об'єктивного світу.

Художньо-образна картина світу творчості В. Виридової-Готьє засвідчує, що «мистецтво – не відбиття і не віддзеркалення дійсності, і не інше якесь похідне від неї, а само є істотною дійсністю, не менш реальною за всяку іншу реальність, з власними законами розвитку й занепаду» [4, 174]. За часів соціального політичного спокою і громадської бездіяльності і О. Гончар, і В. Виридова-Готьє готували основу для творчих метаморфоз, а їхня моральна й розумова свідомість не визначалася буттям, а протистояла йому творчістю.

Митці свідомо й підсвідомо не згоджувалися з роллю гвинтика системи. Прагнули бути шедевром – людиною, щоб, нарешті, і прочитати, і побачити, і відчути інших, як самих себе. Пригадаймо, що О. Гончар «своїми творами, надто “шедевром” – “Собором”, спричинився до кращого міжнародного порозуміння, ще заки пан Горбачов започаткував свою політику перебудови...» [5, 3].

Варто відзначити, що життєпис письменника органічно пов'язаний із Харківщиною, тому його портрет не є випадковим у картинній галереї м. Краснограда. О. Гончар ще в юності закінчував Харківський технікум журналістики ім. М. Островського. Тут починалася його творча діяльність, з'явилися на світ ранні твори «Модри Ка-

мень», «Весна за Моравою», «На колесі», «Геній в обмотках». Згодом письменник закінчив Харківський університет. О. Гончар представляв і виражав національний дух в умовах зросійщення східної України. Важливим є те, що портрет письменника, як і самі його твори, де завжди в центрі людина, зовсім не провінційний регіоналізм, а цікава мистецька практика, яка об'єднує можливості живопису і літератури якнайповніше виражати духовність усього людства. У якому б музеї не експонувався цей портрет, його помітять: пов'язаний із конкретним часом і місцем, людиною, він несе в собі гуманну ідею.

Портрет О. Гончара відтворює процес синтезування сформованих, вироблених індивідуальних стилів митців. Художня цінність картини полягає в авторському вирішенні живописної концепції твору з літературною основою. Світобачення митців спричиняє спрямування їхнього мистецтва, яскравість і цілісність образів. Реалізм, як й інші творчі напрями, є конструктивним за умови самотності творів.

Таким чином, живописний портрет О. Гончара роботи В. Виридової-Готьє – оригінальний твір, виконаний у стилі реалізму з розумінням того, що реалізм – це не просто фотографія природи і суха об'єктивна передача, а серце художника, його я, творча індивідуальність, крізь призму якої перетворено образ із природи. Через багатозначність художніх текстів, вражаючий колорит картин мистецькі здобутки соціалістичного реалізму не піддаються стандартному витлумаченню. Література не раз була благодатним ґрунтом для появи нових видів мистецтв. Літературна творчість О. Гончара дала для уяви художниці широкий простір свободи.

Гармонійні взаємозв'язки в системі життєдіяльності людей, творчі контакти забезпечують оновлення, високі художні виміри, естетичну якість мистецтва. О. Гончар та В. Виридова-Готьє виступали виразниками у відстоюванні істинних художніх цінностей, несли моральну відповідальність за формування ціннісних орієнтацій соціуму. Відправною і визначальною точкою в самовираженні названих митців послужила психологічна чутливість, уміння «бачити», «читати» людину.

Література

1. Алпатов М. Композиция в живописи / Алпатов М. – Л. : Искусство, 1940. – 140 с.

2. Драч І. Ф. Олесь Гончар – на відстані серця / І. Ф. Драч // Гончар О. Т. Твори : у 8 т. / Гончар О. Т. – К. : Дніпро, 1987. – Т. 1. – С. 1–23.
3. Ільницький М. Порівняльне літературознавство : [навч. посіб.] / М. Ільницький, В. Будний. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. – Ч. 1. – 278 с.
4. Нариси з поетики : теоретико-методологічні та історико-літературні виміри (маловідомі праці з українського літературознавства Михайла Роздольського, Святослава Гординського, Володимира Державина) / [упоряд., літ. ред. С. Хороб ; передмови С. Хороб, С. Луцак]. – Івано-Франківськ : Вид. Третяк І. Я., 2008. – 186 с.
5. Погрібний А. Орбіти потужного слова / А. Погрібний // Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. : [упоряд. В. Яременко, Є. Федоренко]. – К. : Рось, 1994. – Кн. 3.
6. Хмельовський О. Теорія образотворення / Хмельовський О. – Луцьк : Луц. держ. техн. ун-т, 2002. – 345 с.

УДК 821.161.2.09

*Вікторія Сірук
(м. Луцьк)*

СТРУКТУРА НОВЕЛИ «ДОДОМУ Й НАЗАД» М. РЯБЧУКА

Розглянуто структуру тексту «Додому й назад» М. Рябчука: способи розгортання реалістичної й романтично-трагічної розповіді, глибинні мотиви вчинків персонажів, які формують причинно-наслідкову модель; скрипкова музика як увиразнення психологічних станів, внутрішньої напруги героїв, форми викладу. Завдяки цьому художній текст відкритий для співпраці із читачем, інтерпретації. Письменник розширив можливості самого жанру новели й урізноманітнив його.

Ключові слова: новела, структура, дискурс, персонаж.

Сірук В. Г. Структура новеллы «Домой и назад» Н. Рябчука. В статье рассматривается структура текста «Домой и назад» Н. Рябчука: способы развертывания реалистического и романтично-трагического рассказа, глубинные мотивы поступков персонажей, которые формируют причинно-следственную модель; скрипичная музыка как подчеркивание психологических состояний, внутреннего напряжения героев, формы изложения. Благодаря этому художественный текст открыт для сотрудничества с читателем, интерпретации. Писатель расширил возможности самого жанра новеллы и разнообразил его.

Ключевые слова: новелла, структура, дискурс, персонаж.